

JULEKALENDER

Klassekampen gir deg høydepunkter fra kulturåret

Jeg vil helst bare være i Odessa.

Babels by

Jeg er så heldig å ha en lang, lang flytur foran meg når jeg begynner på Isaak Babels (1884–1940) «Fortellinger fra Odessa». Det er mulig de andre rundt meg sitter med rastløse legger i trange flyseter og må puste inn tørr jukseluft og naboens hodebunn, men jeg, jeg er i Odessa. Hvor gangsterkongen Benja Krik styrer med hard hånd, hvor vinen flyter og solnedgangen er «tykk som syltetøy».

Flyvertinnene deler ut noe som ligner litt på en middag. Jeg heller meg et glass vin og dykker ned igjen. Nå er vi en tur innom Tifis (dagens Tbilisi i Georgia), hvor den unge Isaak Babel går rundt og jakter på den prostituerte Vera, som han har avstandsforelsket seg i. Endelig bestemmer han seg for å bruke ti rubler av sin stakkarslige korrekturleserlønn på å få tilbringe en natt med sin drømmekvinne. Men det eneste som skjer den natten, er at han dikter opp en tragisk livshistorie som han forteller til Vera. Hun blir så beveget av historien at hun når morgenen kommer, nekter å ta imot noen gullmynter som han forsøker å gi henne.

Vera blir Isak Babels første leser. Hun blir heldigvis ikke den siste. Og nå – over hundre år seinere – kan også norske lesere lese Babels fantastiske «Fortellinger fra Odessa». Den første delen av denne utgivelsen består av en serie fortellinger fra den jødiske bydelen i Odessa. Den andre delen består av selvbiografiske fortellinger, hvor vi blant annet møter den prostituerte Vera. Det er Forlaget Oktober som har gitt ut den norske oversettelsen, gjort av Marit Bjerkeng.

FORFATTER: Isaak Babel.

Jeg registrerer at lyset er slått av i kabinen. Noen har trukket på seg øyebind. Men jeg vil ikke forlate Odessa, ikke helt ennå. Jødiske Isaak Babels univers er morsomt og absurd, men under ligger et stort alvor, ikke minst i de selvbiografiske fortellingene.

For dette er jødeforfølgelsesnes – pogromenes – tid. I en av barndomsfortellingene er Babel på markedet for å kjøpe duer når pogromen begynner. Han løper for livet og kommer til slutt i dekning hos noen naboer. Midt i alt sitt grusomme alvor, handler denne fortellingen også om hvordan det er å plutselig være hjemme hos den vakre nabokvinnen, som guttungen har spionert på fra vinduet sitt. Det blir ikke pogromene, men kommunistregimet som til slutt tar livet av Isaak Babel. Han var med på revolusjonen i 1917 og jobbet seinere som oversetter for Tsjeckaen, det sovjetiske sikkerhetspolitiet. Men litteraturen hans var ikke regimetro nok for Stalin. På 1930-tallet ble Babel beskyldt for å være en «estetiserende» forfatter. Han blir arrestert og henrettet.

Lyset i skrus på. Vi får servert noe som ligner på egg. Jeg leser én fortelling til.

Line Madsen Simenstad
lines@klassekampen.no

Den moderne sovjetiske arkitekturen var

Frihetsdr

I Vesten ble den regnet som verdiløs. Nå blir sovjetisk arkitektur fra tida etter Stalin revurdert. Et godt eksempel finner vi ved Sevansjøen i Armenia.

ARKITEKTUR

Av Jens Malling (tekst og foto)

Flere tiår med kald krig, fulgt av seiersrusen i Vesten da markedsøkonomien tok over, har ført til mange fordommer om sovjetisk arkitektur. Den blir avfeid som kjedelig, monoton og grå. Ifølge guidebøkene spolerer bygningene utsikten før man kommer fram til det virkelig interessante: eldgamle kirker og gylne spir.

Nettopp en kirke er grunnen til at turistene kommer til Sevansjøen, 60 kilometer utenfor Armenias hovedstad Jerevan. Sevanavank, som den heter, ble bygget i 874 og troner høyt over vannet på en klippehalvøy.

Men bare en anelse lenger nede kommer en helt annen struktur til syne.

Langstrakt, strømlinjeformet og sølvskimrende svømmer den betrakteren i møte. De myke, organiske formene står i kontrast til de skarpe klippene, men bygningen ser likevel ut til å passe inn i naturen.

En rovfisk ved sjøen

Snøkledd fjell kretser om sjøen ute i horisonten. De enestående omgivelsene og beliggenheten gjør stedet perfekt til prestisjebygg – uansett om det er middelalderkirker eller, som her, Den armenske forfatterforeningens rekreasjonshjem. Den sovjetiske arkitekten Gevorg Kotjar fikk i oppgave å tegne kantinen, som ble oppført i 1965. I dag regnes bygget for et av de beste eksemplene på sovjetisk modernisme.

– Ideen var en rovfisk med kjever klare til å bite, forklarer visedirektør Edik Arutjunjan og inviterer inn i buken.

Komplekset har fortsatt sin opprinnelige funksjon: Armenias forfattere kommer hit for å slappe av og hente inspirasjon. I en sirkel midt i det store rommet er parkettgulvet en anelse senket. Den lille sce-

SVEVENDE: Frihetstrang og ønsket om å innfri nye muligheter kjennetegner den sovjetiske arkitekturen etter Josef Stalin. Et av de beste eksemplene på denne periodens arkitektur finner vi ved Sevansjøen i Armenia.

FAKTA

Gevorg Kotjar:

- Sovjetisk-armensk arkitekt (1901–1973).
- Studerte på kunsthøyskolen Vkhutemas i Moskva, Sovjetunionens svar på tyske Bauhaus, mellom 1920 og 1926.
- Ble sendt i eksil til Sibir under Josef Stalins utrenskninger i 1937. I 1954 kunne han vende tilbake til Armenia.
- Flere av bygningene hans står fortsatt i Jerevan.

nen inviterer til opplesninger av nye utkast og løse ideer. Vinduspartiet, som sett utenfra bidrar til bygningens karakteristiske framtoning, hver seg bakover som en vegg av glass. Den slipper inn lyset og utsikten.

En dør gjennom glassveggen fører ut på terrassen. Her kan gjestene sitte i ensomhet og la tankene vandre mens de ser over mot fjellene. Eller de kan innta et måltid i avslappet samtale med kolleger.

– Bygningen er et spesielt godt eksempel på periodens arkitektur. Den legemliggjør den frigjørende energien i årene etter Stalins død, sier kunstkritiker og kurator Ruben Arevsjatyan.

Vi møter eksperten på den arkitekturen i Jerevan.

Han har satt seg til rette i en av de blekede plaststolene i den nedlagte utendørskinoen Kino Moskva, et bygg vi skal høre mer om seinere.

Enorm frihetstrang

Kotjars banebrytende verk – og oppblomstringen av sovjetisk modernisme – må sees i lys av de store omveltningene under generalsekretær Nikita Khrusjtsjovs «tøvær», avstaliniseringen av samfunnet fra midten av 50-tallet. Den innebar reformer og oppmykning innen kunst, kultur, undervisning og politikk.

– Det hersket en enorm frihetstrang og en gjennomgripende vilje til å innfri nye muligheter, sier Arevsjatyan.

– Bygningen interagerer med naturen og omgivelsene på en ny, direkte og nesten aggressiv måte.

Den uttrykker transparens og letthet. Hvis man ikke legger merke til den vakker utformede betongsøylen nederst, ser hele bygningen ut til å sveve. Tidas nye muligheter skulle utforskes og utnyttes.

En forfulgt arkitekt

Kotjar fikk selv merke den massive undertrykkelsen i årene under Stalin. Som arkitekt var han en del av den sovjetiske avantgarde-bevegelse.